

Maria Dayczak-Domanasiewiczowa

Wiślica, zabezpieczenie i ekspozycja wykopalisk

Ochrona Zabytków 16/3 (62), 60-61

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Województwo warszawskie: Prace konserwatorskie prowadzono w zakresie dokumentacji dla 110 obiektów, a budowlano-montażowe przy 20 obiektach architektury na łączną sumę 3.094.136 zł, z budżetu centralnego oraz 1.889.527 zł z budżetu terenowego. Konserwacją objęto 2 zespoły zabytków ruchomych. Użytkownicy prowadzili dokumentację dla 82 obiektów, prace budowlane przy 153 obiektach. 7 zespołów zabytków ruchomych poddano konserwacji z funduszy użytkowników. W ramach inwestycji centralnych przeprowadzono prace konserwatorskie przy zespole pałacowym w Radziejowicach na sumę 1.520.571 zł.

Wśród ważniejszych prac konserwatorskich znalazły się następujące objekty: Chrząsne — zespół podworski, Pułtusk — zamek, ratusz, dawna kanonia, Jordانونice — dwór, Siedlce — pałac, Ciechanów — ratusz, Płock — kamienice, Jabłonna — zespół pałacowy.

Miasto Warszawa: Prace budowlano-montażowe prowadzono przy 19 obiektach architektury zabytkowej na sumę 321.900 zł z budżetu centralnego oraz 670.000 zł z budżetu terenowego. Zarząd Inwestycji Obiektów Zabytkowych prowadził dokumentację dla 6 obiektów architektury oraz finansował prace budowlane przy 6 obiektach na łączną sumę 21.452.000 zł. Konserwacja zabytków ruchomych objęła: 3 zespoły finansowane z budżetu centralnego na sumę 786.000 zł, 6 zespołów z budżetu inwestycyjnego centralnego na sumę 4.914.000 zł oraz 6 zespołów finansowanych przez różnych użytkowników na sumę 590.000 zł.

Głównymi obiektami, przy których prowadzono prace budowlano-montażowe, były: Wilanów — zespół pałacowo-parkowy, Łazienki — pałac, Królikarnia — pałac, pałacyk Szustra, mury obronne Starego Miasta, zamek Ujazdowski, kościół NMP na Nowym Mieście. Osobnym zagadnieniem technicznym było przesunięcie kościoła NMP na Lesznie.

Województwo wrocławskie: Prace konserwatorskie prowadzono w zakresie dokumentacji dla 20 obiektów architektury, budowlano-montażowe przy 14 obiektach na ogólną sumę 3.045.585 zł z budżetu centralnego oraz 2.725.117 zł z budżetu terenowego. Przeprowadzono konserwację 4 zespołów zabytków ruchomych.

Z ważniejszych obiektów poddanych zabiegom konserwatorskim wymieni należy: Niemcza — zamek, Międzyziesie — Sukiennice, Gorzanów — zamek, Strzelin — rotunda romańska, Świny — zamek, Luboradz — pałac, Jawor — zespół poklasztorny, Lwówek — mury obronne.

Miasto Wrocław: W zakresie dokumentacji prowadzono prace przy 9 obiektach architektury oraz prace budowlane przy 10 obiektach na łączną sumę 2.427.078 zł z budżetu centralnego i 690.000 zł z budżetu terenowego. W planie inwestycji terenowych prowadzono prace budowlane przy 2 obiektach na ogólną sumę 1.778.700 zł (d. pałac biskupi oraz kościół Marii Magdaleny). Objęto konserwacją 7 zespołów zabytków ruchomych. Użytkownicy finansowali dokumentację dla 2 obiektów architektury i prace budowlane przy 18 obiektach na ogólną sumę 15.766.533 zł.

Do ważniejszych prac konserwatorskich należy zaliczyć: zespół pobernardyński, d. klasztor premonstrantów, arsenał miejski, szereg kamienic miejskich.

Województwo zielonogórskie: W zakresie dokumentacji prowadzono prace dla 18 obiektów, a budowlano-montażowe przy 14 obiektach architektury na łączną sumę 6.131.513 zł z budżetu centralnego oraz 1.535.674 zł z budżetu terenowego. Użytkownicy finansowali dokumentację oraz prace budowlano-montażowe dla 6 obiektów architektury na ogólną sumę 7.035.500 zł.

Do ważniejszych obiektów, przy których prowadzone były prace konserwatorskie, należy zaliczyć: Brody — pałac, Głogów — zamek piastowski, Koźuchów — ratusz i zamek, Żary — zamek i ratusz, Międzyrzecz — zamek, Łagów — zamek, Żagań — zamek.

Jak już podkreślono na wstępie, podsumowanie prac konserwatorskich nie objęło wielu pozycji, jak np. prace konserwatorskie na Wawelu w Krakowie, prace archeologiczne i prace placówek muzealnych.

opracował Marian Paździor

Odkrycia archeologiczne, dokonane w ostatnich latach w obrębie istniejącej kolegiaty gotyckiej i w jej otoczeniu w ramach prac Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem (Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej), wymagają, ze względu na wyjątkową wartość naukową i historyczną stworzenia warunków umożliwiających stałą ekspozycję.

Wislica, zabezpieczenie i ekspozycja wykopalisk

Nad wykopaliskami poza kościołem, tj. misą chrzcielnią którą określa się jako pozostałość po pierwotnym baptysterium chrześcijańskim obrządku wschodniego (IX w.), oraz fundamentami przedromańskiego kościoła murowanego z X w. i dobudowanej do niego, od południa, kaplicy grobowej zapewne z XI w. (por. Zespół Badań nad Polskim Średniowieczem Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej. Sprawozdania 1959 r., Warszawa 1962, artykuły Z. Wartołowskiej i W. Antoniewicza) powstaje pawilon o konstrukcji żelbetowej przeznaczony do ich zabezpieczenia i trwałej ekspozycji. Część wnętrza pawilonu obiega galeria, która umożliwi wchodzącym obejrzeć całości zarysu fundamentów przed zejściem na ich poziom. Całościenne okna od południa i północy, osadzone w konstrukcji stalowej i aluminiowej, dostarczą obfitość światła dziennego. Obecnie pawilon jest w stanie surowym. W bieżącym roku przewidziane jest założenie m. in. instalacji elektrycznej i klimatyzacyjnej oraz roboty wykończeniowej.

We wnętrzu kolegiaty częściowo odsłonięto fundamenty dawnej kolegiaty romańskiej z XI w. z trójnawową kryptą, której gipsową posadzkę zdoła ozdobić pośrodku dekoracja figuralna, ryta i wypełniona czarną pastą, w obramieniu o motywach roślinnych i symbolicznych przedstawieniach zwierzęcych, wykonana zapewne ok. 1170—1180 r. Nad tymi znaleziskami położono w latach 1961—1962 na poziomie posadzki obecnego kościoła strop o lekkiej konstrukcji stalowej. W ubiegłym roku wzmocniono i zabezpieczono mur fundamentowy nawy od strony południowej, odsłonięty na skutek prowadzonych prac archeologicznych.

Lipowiec, ruiny zamku

Średniowieczny zamek, murowany z miejscowego łamanego wapienia jurajskiego na zaprawie wapienno-piaskowej, od końca XVIII w. jest w ruinie (ryc. 1). Badania architektoniczne wykonał mgr inż. arch. J. Frazik, dokumentację historyczną — mgr O. Zagórowski, metodę konserwacji ruin opracowała mgr inż. arch. W. Łopatowa, projekt architektoniczno-konserwatorski — mgr inż. arch. L. Stachowski — PKZ Oddział Krakowski.

Dotychczas (od 1961 r.) odgruzowano zasypane części ruin, zabezpieczono korony murów oraz zabezpieczono i częściowo zrekonstruowano zewnętrzny obwód murów przygródka. W obrębie zamku odsłonięto spod gruzu wiele dobrze zachowanych kolebkowych sklepień piwnic, parteru i I p. jak również wiele fragmentów ceramiki gotyckiej, renesansowej i późniejszej. Odsłonięto również poziom pierwotnego brukowanego dziedzińca zamkowego. W skrzydle północnym ułożono nową posadzkę ceglana, wykonaną na podstawie odnalezionych fragmentów pierwotnej oraz częściowo zrekonstruowano klatkę schodową z XVII w. w narożniku południowo-wschodnim.

Przy zabezpieczaniu korony murów zamku zastosowano metodę następującą: po zdjęciu rozluźnionych wierzchnich warstw muru wykonuje się izolację poziomą przy użyciu wodoodpornego materiału na bazie bitumicznej (Abizol). Następnie rekonstruuje się rozebrane wierzchnie warstwy muru w układzie, ściśle według sporządzonej uprzednio inwentaryzacji fotograficznej, ukazującej stan przed rozbórką. Uwzględnia się przy tym drobne uzupełnienia wątku, jakie zaleca projektant, wrysowując je bezpośrednio na planszach fotograficznych. Metoda ta, spełniając postulaty konserwatorskie pod względem technicznym, jest również zadowalająca w zakresie wymogów plastycznych. Wcześniej zastosowano ją przy zabezpieczaniu ruin zamku w Ogródzieńcu (mgr inż. arch. W. Łopatowa, PKZ Oddz. Krakowski).

Rekonstruowane partie murów przygródka, wykonane w analogicznym materiale i układzie wątku kamiennego, odgranicza się od pierwotnych za pomocą pasków z blachy cynkowej, ułożonej płasko w spoinach. Części zrekonstruowanych nie wyprowadzano do pełnej wysokości. Korona ich potraktowana jest jako linia prosta.

Jeżów, dwór renesansowy

Jeden z nielicznie zachowanych murowanych szlacheckich dworów piętrowych (ryc. 2). Zbudowany w dwóch fazach w ciągu pierwszej połowy XVI w. (do r. 1544) z miejscowego łamanego piaskowca na zaprawie wapienno-piaskowej ze znaczną domieszką gliny. W ciągu XIX w. był dwukrotnie odnawiany. Remont konserwatorski w latach 1957—1962 przeprowadził Oddział Krakowski PKZ (dokumentacja historyczno-konserwatorska — mgr M. Dayczak, badania architektoniczne — inż. arch. K. Nawoik, projekt architektoniczno-konserwatorski — mgr inż. arch. J. Ptak).

Stan zachowania dworu w 1957 r. był bardzo zły: zawilgocenie murów, spękanie ścian, zniszczona więźba dachowa i pokrycie oraz drewniane stropy. Sylwetę szpeciła drewniana nadbudowa baszty, znaczne obniżenie dachu oraz drewniana